

nøgle•hullet

NR. 3 2001

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

”Det lange hus” i Kollerød var et særpræget, påfaldende langt bondehus, der lå overfor skolen, hvor der nu er opført et rækkehus. Det lange længehus var engang stuehuset fra en traditionelt bygget gård, (”Sølvhøj”) hvis udlænger blev nedrevet, da Lundebakkegård overtog ejendommen i slutningen af 1800-tallet. Nøglehullet ser nærmere på livet i Kollerød, oplevet i 1920’erne.

PROGRAMMET

SLANGERUPBANENS HISTORIE

TIRSDAG den 30. OKTOBER kl. 19.30 på Allerød Hovedbibliotek,
Skovensvej 4, Lillerød.

STIG COLBJØRN fra Slangerup fortæller om den nu nedlagte Slangerupbane, der gik fra København til Slangerup over Farum, Vassingerød og Lyngby.

Banen blev indviet i 1906 som privatbane, men blev senere overtaget af DSB.

STIG COLBJØRN fortæller banens historie og sætter den ind i en større sammenhæng med international berøring.

ARKIVERNES DAG

LØRDAG den 10. NOVEMBER kl. 10-15 ÅBENT HUS på ARKIVET,
Frederiksborgvej 59, Lillerød.

Denne dag holder arkiverne i Danmark, Norge og Sverige Åbent Husarrangementer med temaet Kærlighed til ...

BONDENS ARBEJDE I 1700- OG 1800-TALLET OG VORES I 2001

TORSDAG den 22. NOVEMBER kl. 19.30 på Allerød Hovedbibliotek

Museumsinspektør HANS JØRGEN WINTHER JENSEN fra Hørsholm Egnsmuseum drager paralleller mellem bøndernes arbejde i 1700- og 1800-tallet og vores i 2001.

WINTHER JENSEN beskriver, hvordan bøndernes arbejde ændrede sig først og fremmest på grund af "udskiftningen". Men også andre forandringer spillede ind, f.eks. nye afgrøder, mere intensiv dyrkning af jorden, selvejets indførelse, gårdenes udflytning, forøgelse af landbrugsproduktionen samt forøgelse af forbruget af købte varer.

I alt dette ligger en del af forklaringen på det danske samfunds senere udvikling, ligesom der er påfaldende og tankevækkende ligheder mellem bøndernes omgang med arbejdet dengang og vores i 2001.

Jacob Rye Clausen skrev og afleverede disse erindringer fra sin barndom i Kollerød til Lokalthistorisk Arkiv i maj 1981.

Efter skolen blev Jacob Rye Clausen uddannet som møbelsnedker og arbejdede i mange år hos møbelfirmaet Borella-Hansen på Torvet i Hillerød, hvor han var meget værdsat på grund af sin store faglige kunnen.

KOLLERØDMINDER

Af Jacob Rye Clausen

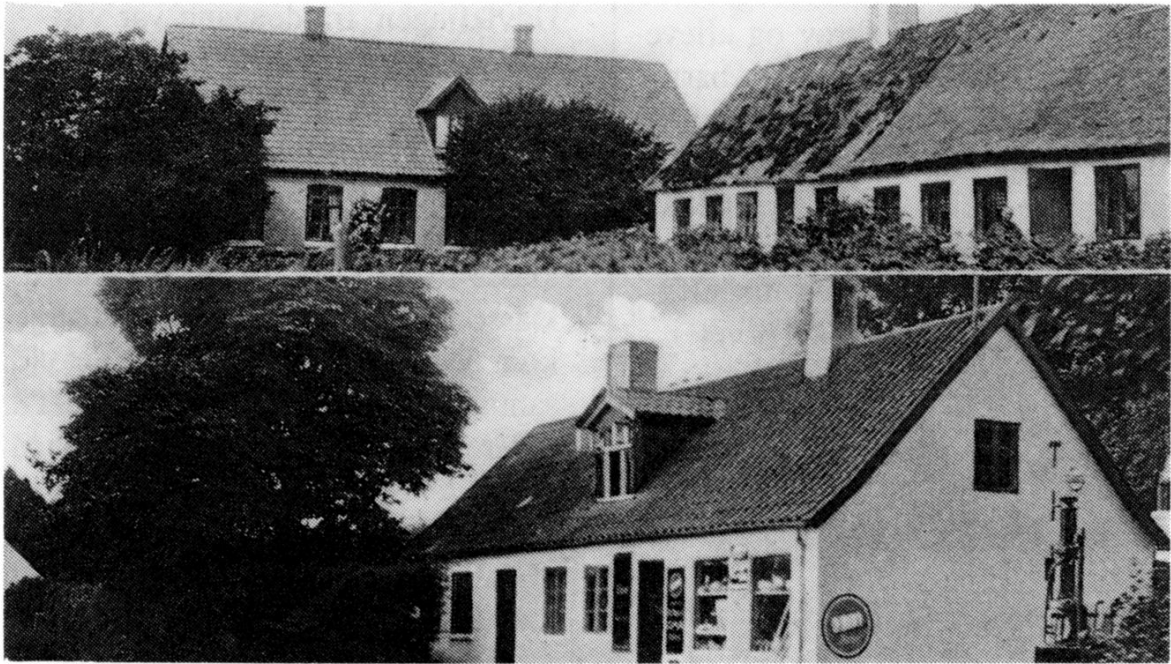
1924 kom vi til Kollerød som købmandsfamilie, og jeg kom i skole som godt 6-årig. Det var dengang 1. april, at skoleåret begyndte, og det var i en gammel rytterskole fra Frederik IV's tid.

Udviklingen fra dengang var vist ikke så stor. Vi havde kun en lærer (hr. Bogh), og han skulle være - og var - også ret alsidig.

Vi gik kun hveranden dag. Vi var delt i store og lille klasse. Lille klasse fra ca. 7 til 10 år og så store klasse fra 10 til ca. 14 år. Som sagt kom jeg i skole næsten med det samme, og jeg sad sammen med lærerens søn Jørgen Ole; men vi var så mange i lille klasse, at vi to nye fik en ekstra skolebænk ind midt på gulvet, og der opdagede jeg meget snart, at der var endnu en deling, idet klassehalvdelen mod gården var drengenes, og klassehalvdelen mod gaden var pigernes. Dette forhold kunne bruges som et disciplinærmiddel, og det var en hård straf for en urolig at blive forvist over i modpartens lejr resten af

Kollerød Skole havde masser af elever i 1920'erne : Her ses lærer Einar Bogh, en søn af den velkendte enelærer M.H. Bogh fra Lillerød, med 21 børn fra yngste klasse i 1924. I første række, nr. to fra venstre ses fortælleren, Jacob Rye Clausen, og derefter Jørgen Ole Bogh.

Skolen og "Det lange hus", samt købmandsgården på et udateret postkort fra Kollerød.

dagen eller timen.

Vi to små nye sad altså ude midt imellem, og selvfølgelig havde Jørgen Ole garderet sig ved at tage siden mod drengene, og jeg sad "nær" ved en halvstor pige, som hed Oda Mathisen. Hun var vældig flink til at vise mig til rette, og jeg var vældig glad for hendes hjælp. Jeg kom ude fra et sted (Vrøj ved Kalundborg), hvor der var et par kilometer til nærmeste nabo, så jeg plejede ikke at holde mig fra piger (vi var 2 piger og 2 drenge hjemme), men meget snart følte og mærkede jeg, at det var en alvorlig sag, som man kom til at høre for. Ovennævnte Oda M. måtte da også, efter at hun var kommet ud fra skolen, købe sig en gardinring, som når hun havde den på fingeren kunne ligne en forlovelsesring, det var for at være i fred for mændene, sagde hun.

Nu kom vi lidt langt væk fra 1. klasse eller lille klasse. Her lærte vi at skrive, - vi fik tabel, kaldte vi det - med et bogstav. Jeg tror, den første tabel var "i e æ", som var skrevet med hr. Boghs smukke og sikre skrift. Det var hans største styrke, skrivning, - og så disciplin. Jeg kan huske, at når jeg stod hjemme ved vejen, som snor sig lidt gennem byen, så så jeg af og til drengene i leg ved gadekrydset ud for Lundebakkes indkørsel stivne og gøre sig parat til et dybt buk for læreren, så var det med at komme ind bag hækken, så man slap for at bukke for læreren.

Det var en stor oplevelse, når vi havde skoleudflugt. Tænk, at være med i så mange biler, der kørte efter hinanden på een gang!

Jeg kan huske, at vi fik et ekstra frikvarter i 1924, fordi der kom en lille flyvemaskine over byen. Den

Dagligliv i Købmandsgården: Sønnen Jacob vejer af, overvåget af købmand Ove Rye Clausen. "Kunderne" er lillesøsteren og kammeraten Jørgen Ole Bogh fra skolen. Herunder: Aftenhygge i købmandsfamiliens velmøblerede dagligstue samme dag i 1932.

kunne høres og ses i mere end eet kvarter dengang. Nogle år senere landede de på græsmarkerne, og Axel Bendtsen fik en tur, så vi andre var grønne af misundelse. Nu hoppede vi vist væk fra udflugterne, som dengang altid var i solskin og det fine tøj; det var jo gårdmændene, (der var næsten ikke andre, der havde bil), som kørte for os. Først lærer Boghs lille bil som fører, så kom f.eks. sognefogeden Th. Jørgensen, Korsby-Rønje (fru Boghs bror) og kortegen sluttede gerne med Bendtsens "Adler", der rummede ligesom en stor Mercedes - sådan en 12-15 stk. - det var tit halvdelen af børneflokken.

Jeg husker ikke så nøje, hvad vi kom til på de ture (udover Roskilde Domkirke, Frederiksdal ved Lyngby og Julebæk), men det var

altid en stor glæde og oplevelse at være med til.

Bendtsens store "Adler" stiftede vi meget senere jævnlig bekendtskab med, da både børnene og de voksne i de to familier blev meget gode venner. Vi fik gerne en sommerudflugt op til vandet i den store bil. Den havde et kraftigt trinbræt i begge sider, og på en af turene glemte vi "Madam Blå" ude på trinbrættet i Tisvilde, men hun stod der stadig, da vi holdt ind i Ørby.

Tilbage til skolen og hverdagen. Vi skrev og regnede på tavler, som vi skrev på med grifler. Der skulle gode nerver til, for af og til hvinede griflerne fælt.

Vi havde hver sin lille vandflaske og tavleklud. Der var ikke noget med at spytte på tavlen og så tørre

Kollerød købmandshandel holdt åben til midt i 1980'erne, hvor den sidste indehaver, Erik Rye Clausen lod sig pensionere. En af butikkens specialiteter, udover en ikke helt lukket bagdør til Kollerøds beboere, var vellagrede oste fra Pibe Mølle købmandshandel.

Lokomobilet "Kollerødværket", her passet Søren Sørensen, var ejet af 4-5 bønder, og gik på omgang ved tærskning

ud med en finger. I store klasse fik vi rigtige skrivebøger, og så var det med pen og penneskraft, blækhuset sad i skolebordet.

Af og til kom man ud for de store oplevelser. Jeg har nævnt flyvemaskiner, men en dejlig sommerdag gled selveste "Graff Zeppelin" lige hen over byen. Det var også ca. en ½ time, at den var at se. Jeg husker, at det nåede at blive ret køligt i dens skygge.

I efteråret rullede et optog gennem byen: det var lokomobil-tærskværk og presser plus en arbejds-vogn med kulkar og rem.

Det var Thorvald Jørgensen (sognefogeden) på Flintholm, der var andelshaver. Det var store dage at se det blive stillet op og være med, når det blev sat i gang. Der blev fyret med kul, og det var store

kræfter, der blev sluppet løs, når lokomobilet begyndte at dreje sit store drivhjul, der havde tærskværk og presser på slæb. Det hvæsedede og spruttede med dampskyer ud fra sig, og så lige på en gang kunne man høre, at nu var det i rette fart, og så var det tærskværket, der sagde mest, når det slugte et knippe halm, som godt nok fik skåret båndet over af ilæggeren. Når det hele kørte normalt time efter time, så var det efterhånden ikke så spændende, men så kom Sognefogeden hen og sagde: "Kom med drenge", og så var vi med inde i den store have med et par kæmpe pæretræer, og så fik vi travlt med at samle op og fylde lommer og bluser med dejlige sommerpærer. Det kunne jo også være uhyggeligt, der gav oplevelser. Lige uden-

Jacobs søster Julies konfirmation i 1934, hvor kogekonerne fra nabolaget leverer maden. Pigerne i søstersolidarisk ens tøj er Lone Bruhn fra Lundebakken og Birthe Rye Clausen. Bygningen med stråtag i baggrunden er skolens nu fladtagede udhus.

Vinterstemning på Kollerød Bygade ud for købmandshandelen i 1920'erne.

for byen på stedet, som Ejner Petersen overtog, der kom manden af dage i en udendørs hesteomgang, der lå lige ud til vejen. Han havde tømme om halsen, og så ved man vist ikke, om han faldt, eller det var hestene, der blev urolige, men han blev trukket rundt og kvalt. Ved den lejlighed var der meget medfølelse og hjælpsomhed, og mine forældre, som jo var en slags midtpunkt i byens liv, var gerne med fra første øjeblik, da mange jo måtte løbe til vores telefon, når der skulle kaldes hjælp eller læge til, og så havde min mor altid overskud til at yde omgående hjælp. Jeg kan huske, at vi havde den største dreng hos os, og han sov sammen med min bror og mig. Han var omtrent på vores alder, og han var meget chokeret.

På Lundebakke fik en af karlene klippet fingeren af i "presseren", så Christensen måtte køre ham på sygehuset, og det gik stærkt. De gamle tærskemaskiner var ret primitive, og afskærmningen var ikke så lovbehaftet som nu. Halmknipperne blev presset frem, tit over en stige op i en vogn, som så blev kørt over til en stor halmstak, der så kunne stå - af og til i flere år. Lundebakkes stod midt i byen på pladsen mellem gården og Poul Jensens hus (senere Antoinettes). Vi drenge legede en del i stakkene. Man kunne få nogle gode glidetur, og de kunne også bruges til fæstning, som man krigedes om med skjolde og træsabler. De to hold havde gerne Aksel Bendtsen og Jørgen Ole Bøgh på hvert sit hold, og min bror Erik og jeg var

som regel gerne på hvert sit hold. Træsablerne fik vi gerne lavet hos tømrer Thorvald Andersen, der boede og havde værksted i "det lange hus" ved skolen i den ende, der var nærmest mod vejen.

Tiden havde ikke været med Thorvald, for han havde - før vi kom til Kollerød - haft svende og værksted og bolig i Erh. Rasmussens hus. Han kunne lave alt med sine hænder, især lavede han mange vognhjul, og så var der ikke langt over til smeden, som så lagde jernringen om. Den kom gloende ud til en buk, hvor hjulet lå, og blev hurtigst muligt slået på plads i kraftig røg fra træet. Og så kom det ud i gadekæret, så man hørte det syde og koge, og så sad ringen fast om hjulet. Vi drenge kunne lide at se smeden arbejde. Han havde god

plads, og vi fik af og til tjansen med at trække blæsebælgen, men måske blev det ham af og til for meget. Jeg husker, at han en gang bad Erik om at hente en nylavet hestesko, men den var varm, og så kom vi da afsted. Det var smed Evald. Han kørte også en gang for min far til Asserbo. Han havde en to-personers sportsvogn. Da han så skulle hjem, måtte han kigge på motoren, og så bad han mig om at holde et par steder. Jeg fik et gevaldigt stød, da han prøvede selvstarteren, og så fik han os på afstand. Men hævnens time var sød, for da vi senere gik på Marie Mørks Skole i Hillerød, så cyklede vi det meste af året, og en dag på hjemvejen kom vi op over bakken ved Forsøgsmejeriet, og hvad så vi? Det var en stor tyr fra Faurholm,

Lundebakkegård er den største af Kollerøds i øvrigt store gårde, og på billedet fra 1952 fremvises alle hestekræfterne. Det er gårdejeren, proprietær Chr. Bruhn i ridebukser yderst til venstre.

Genboens søn, Jørgen Sloth med et trillebørlæs tørv ved købmandsgården.

der var blevet indfanget og blev trukket hjem af et par mand; men forinden da tyren kom farende ud på vejen, så var smed Evald så uheldig at komme i vejen med sin lille sportsvogn, og den stod nu nok så kønt i grøften. Men ellers var der ikke sket nogen større skade. Vi var glade for, at vi skolebørn ikke var de første, som tyren så.

Tømrer Thorvald og hans familie var alle positive og meget flinke mennesker, men skulle man se tømreren arbejde, så hang man ind ad hans eneste værkstedsvindue, og så fik man en god snak medens sav og høvl gik. Jeg tror nok, at han har sin store andel i min interesse for håndværket, men smeden var også med til det.

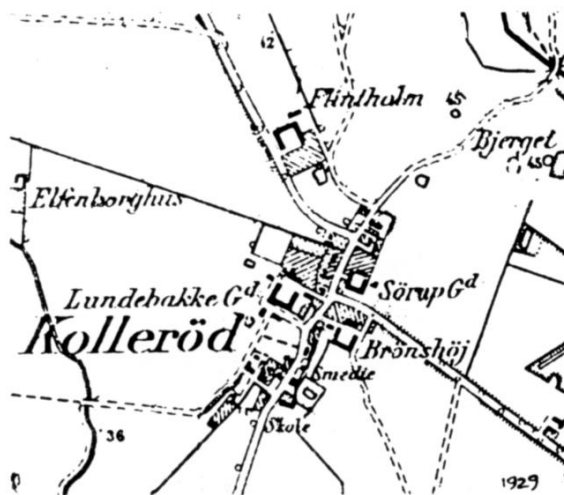
Der var også en gammel skomager

i byen, Kristiansen. Han boede i Kastaniely, men det var ikke et sted, der tiltrak børn, så jeg husker kun hans værksted som en stor skuffelse for mig. Jeg skulle have et par nye sko, og min far og jeg var ovre og fik taget mål; men om de var for længe under forarbejdning, eller målet var taget for stramt, så kom jeg aldrig til at gå i de sko. Men da jeg var den ældste, så blev de brugt. Jeg husker dem. Det var nogle klodsede solide hverdagssko, men dengang var man ikke forvænt med at få nye ting. Vi havde mange i familien, der havde godt råd, så når de besøgte os, fik vi det aflagte tøj m.m.

De ting jeg har omtalt ligger indenfor tiden mellem 1924 og 1929. Så jeg vil slutte den tid med at omtale vores eksamen sidst i marts.

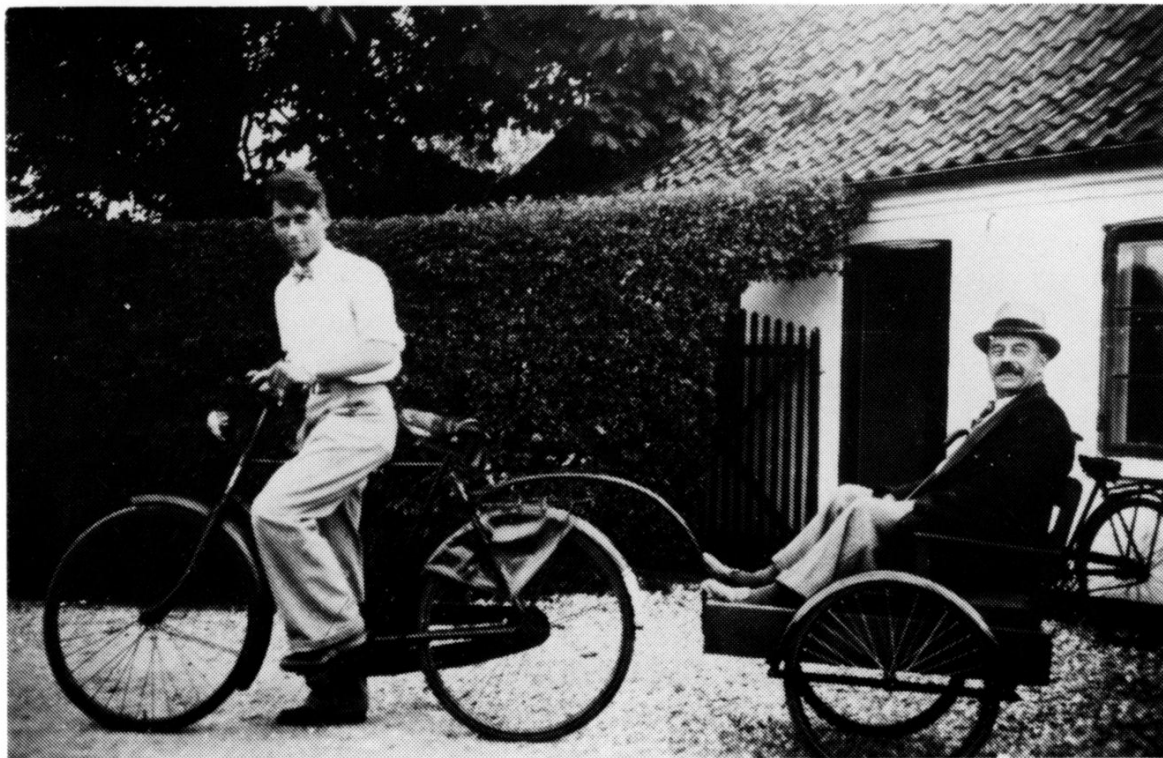
Det var præsten, der i min tid som formand (for skolekommissionen) tog plads i katederstolen. Det var de første gange pastor Rørdam, og så var det pastor Bugge begge fra Lyngø.

Så var der gerne 2 andre fra skolekommissionen. Jeg husker proprietær Jens Bendtsen, Brønshøj og P.-D. Jensen fra Lyngø. Det hele formede sig som en let gennemgang af den daglige skoledag, hvor vi alle fik en ganske lille rolle. Den dag, ligesom ved skoleudflugten, var man i sit pæneste tøj, og så havde man fået en 25-øre at solde for. Og den fik man meget for i de dage. Hos min far (i købmandsforretningen) var der travlt, når alle børnene kom fra eksamen og skulle solde; så var der trængsel i den lille

butik. Vi snoede selv kræmmerhuse, og vi havde billige bolcher, ca. 4-5 stk. for een øre, flødeboller til 5 øre, Galle & Jessens "Succes"-plade for 50 øre og blokchokolade til 25 øre eller 5 øre pr. blok. En bajer kostede 29 øre, men det vovede skolebørn ikke at drikke i tyverne!

Fra familiealbummet ca. 1934: Jacob Rye Clausen kører faderen i privat taxa med pedalkraft.

ARKIVNYT

Siden sidst har Arkivet blandt meget andet modtaget en del postkort og fotos fra afdøde Frede Frederiksen, Enghaven i Lillerød. En god ven af familien Frederiksen, Elly Vinsted, afleverede billeder til os, og hun havde samtidig selv en del postkort med, som

vi fik lov til at affotografere. Det er sjovt at følge den livlige korrespondance, der har været mellem egnens unge pr. postkort i 1920'erne og -30'erne.

Man kunne fristes til at sammenligne dem med nutidens unges e-mails eller SMS-beskeder via mobiltelefon, for det er som regel kortfattede beskeder om helt dagligdags ting, der skrives om, som f.eks. "Kommer du på fredag? Hilsen Helga".

Et lokalt postkort kunne i 1920'erne sendes for 5 øre, senere for 7 eller 10 øre.

Luftfoto af Frede Frederiksens ejendom ("Marienlyst") i Lillerød Enghave, set fra syd en gang i 1940'erne, mens der endnu var stråtag på. Gården forsvandt, da bebyggelsen Enghave Park blev opført i midten af 90'erne.

Postkort fra Lillerød i 1930'erne. Motivet er er Femvej (den femte vej i krydset) set mod Lillerød Dampbageri. Villaen findes endnu på hjørnet, og det store bøgetræ til højre står på en stendysse.

Postkort fra 1930'erne: Horsemosekvarteret i Lillerød. Billedet er taget udover Tokkekøbvej og Melchiorsvej i retning mod Tokkekøb Hegn - tilsyneladende fra en altan eller et vindue.

Postkort med Lillerød Kirke, set fra Hvidestens gårdsplads, sikkert en gang i 1920 – 30 érne.

Postkort (ægte fotografi) med Lillerød Kirkes indre, som det så ud inden ombygningen 1952, hvor de mørke forhæng blev erstattet af den egetræs-korvæg, som stadig diskuteres i sognet.

Postkort fra den gamle Høvelte Kaserne fra 1911. Man ser lidt af en af belægningsstuerne og det romantiske gulkalkede vandtårn, der beklageligvis er dømt til nedrivning dette år.

Postkort fra Kattehale, hvor politiet fra Hovedstaden havde feriehuse. Siden overtaget af FDF.

I 1980 blev mange nordsjællandske landsbyer fotografisk registreret af Frederiksborg amts arkiver – i vort område tog vi os bl.a. af Kollerød, og herfra kommer dette billede af Lundebakkegård, set gennem porten.

Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune, Frederiksborgvej 59, Lillerød, 3450 Allerød, tlf. 48 17 08 91. Åbningstid: Tirsdage kl. 9.00-13.00, samt efter aftale med arkivleder Birthe Skovholm.

Henvendelse kan også ske til:

Ole Høegh Post (formand) tlf. 48 17 53 26 (kun aften),
Wolthersvej 6, Lillerød, 3450 Allerød.

Arkivets e-mailadresse: LAFAK@mail.tele.dk – Hjemmeside: www.alleroed.bibnet.dk.

"Nøglehullet" er foreningens og arkivets medlemsblad. Redaktion: Birthe Skovholm og Ole Høegh Post. Lay-out og tegninger: Ole Høegh Post. Tryk: Preben Jensen.

Oplag: 400 ekpl. ISSN 0905-4146.

September 2001.

Alle kortudsnit har Copyright Kort og Matrikelstyrelsen, Rentemestervej 8, 2400 København NV.

Fotos med kendt fotograf: Andersen, Århus: side 4 – Jonals: side 14ø – Rye Clausen: side 8, 10, 11 – Sylvest Jensen: side 1, 12 – Ole Høegh Post: side 6, 16.